

Vår ref.
09/1053-23-MBA

Deres ref.

Dato:
25.01.2011

KYSTMUSEET I SØR TRØNDELAG ER IKKE UNIVERSELT UTFORMET

En rekke forhold ved museet var påklaget. Ombudet fant at museet ikke brøt plikten til universell utforming når det gjaldt kinosalen og HC-toalettet. Rullestolbrukere har tilgang til kinosalen selv om de må sitte på førsterad, og det vil være uforholdsmessig byrdefullt å utbedre HC-toalettet. Kystmuseet i Sør Trøndelag hadde imidlertid ikke dokumentert at inngangspartiet ved museet er utbedret som planlagt. Besøkende i rullestol har heller ikke mulighet til å ta seg ned til utstillingene i underetasjen på innsiden av bygget, men må ut av bygget og inn en egen inngang. Dette er ikke i tråd med kravet til universell utforming.

Saksnummer: 09/1053

Dato: 25. januar 2011

Lov: DTL § 9.

UTTALELSE I KLAGESAK - SPØRSMÅL OM UNIVERSELL UTFORMING AV KYSTMUSEUM

Likestillings- og diskrimineringsombudet viser til klage fra Norges Handikapforbund Trøndelag (NHF) av 2. mai 2009. NHF mener Kystmuseet i Hitra kommune ikke er universelt utformet, og viser til en rekke forhold.

Ombudet har vurdert saken, og konkluderer med at Kystmuseet bryter plikten til å sikre universell utforming av virksomhetens lokaler, jf. diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 9 tredje ledd. Museet har ikke dokumentert at museumsplassen og inngangspartiet er utbedret. Videre har ikke rullestolbrukere mulighet til å ta seg ned til utstillingen i underetasjen fra innsiden av bygget, men må ut av bygget og inn en egen inngang. Dette er ikke i tråd med kravet til universell utforming.

Likestillings- og diskrimineringsombudets uttalelse kan bringes inn for Likestillings- og diskrimineringsnemnda innen tre uker fra det tidspunkt Kystmuseet mottar ombudets brev, se vedlagte orientering.

OMBUDETS UTTALELSE

Sakens bakgrunn

Kystmuseet i Sør Trøndelag er etablert i et ombygget meieri. Kystmuseet overtok bygningen i 1995.

Norges Handikapforbund Trøndelag (NHF) mener museet ikke er universelt utformet, og viser til en rekke forhold:

For det første er inngangspartiet til museet et problem. Det er vanskelig for bevegelsehemmede å passere grusen og tersklene ved inngangen, og det er heller ikke installert noen automatisk døråpner. Adkomst fra parkering til inngangen er også mangelfull ifølge NHF. Videre bør Kystmuseets rutiner for snørydding om vinteren endres, og grusen utenfor bør endres til asfalt. Det er heller ikke satt opp skilt om HC-parkering i nærheten av inngangen.

NHF anfører også at det ikke er merket ved inngangen om det er installert teleslynge i museet. NHF mener Kystmuseet burde dokumentere at museet kan nyttes av døve og blinde.

NHF mener også at rampen innenfor inngangsdøren er et problem, og viser til at denne har en høydeforskjell på 1,2 meter. Denne innvendige rampen er svært bratt, og har en stigning på 1:10. Rampen mangler også gelender. Ved rampen er det en kant ved kaffebordene, som ikke er sikret. Kanten er på 62 cm på det høyeste og bør sikres. NHF har lagt ved fotografier som viser rampen og kanten.

NHF anfører også at museet kun har ett HC-toalett. Toalettet er ensidig, og mangler håndtak for lukking av dør. NHF viser til at kravet til HC toalett er et dobbeltsidig toalett eller to enkeltsidige toalett med minimum 90 cm fritt areal til hver sin side av toalettet. Toalettet på museet er ikke utformet på denne måten.

NHF mener også at kinosalen i museet ikke er universelt utformet. NHF viser til at løse stoler fjernes for rullestolbrukere. Dette medfører at rullestolbrukere blir sittende foran på første rad alene. NHF mener dette ikke er i tråd med plikten til universell utforming.

NHF hevder også at innvendig adkomst til museets utstilling kun består av trapper. Rullestolbrukere har dermed ikke mulighet til å ta seg ned til utstillingen fra innsiden. NHF viser videre til at folk som ikke kan gå i trapper

må ut av bygget, og inn en bakdør for å få tilgang til utstillingen. NHF mener vanlig heis må installeres i bygget for å sikre tilgjengelighet for alle.

Kystmuseet i Sør-Trøndelag avviser påstandene om at museet ikke er tilgjengelig for personer med nedsatt funksjonsevne.

Kystmuseet viser til at da museet overtok bygget etter meieridriften satte de straks i gang med å planlegge omforming av bygget. Et arkitektfirma i Trondheim, Svein Skibnes arkitektkontor ble engasjert, og det ble fra første stund lagt vekt på tilgjengelighet.

Museet viser til at utbyggingsarbeidene ved Kystmuseet er skjedd i to hovedfaser gjennom to byggesaker. Arkitekt Skibnes har hatt ansvaret for begge disse.

Museet viser til arkitekt Skibnes sin redegjørelse. Arkitekten foreslår at det monteres dørpumpe med automatisk døråpner ved inngangspartiet. Arkitekten uttaler også at det neppe er forenlig med adkomst utenfra til utstillingen i Ægirsalen. Det foreslås en løsning med trappeheis.

Museet anfører også at i 2008 gjennomførte Kystmuseet i Sør Trøndelag en planleggingsprosess hvor fast dekke, bedre belysning, bussholdeplass, gang og sykkelsti, egne HC-parkeringsplasser, automatiske døråpnere, ramper følger av planen. Museet viser til at anbudsprosessen er i gang i disse dager, og museet forventer økonomisk oppfølging fra Museene i Sør Trøndelag AS gjennom budsjettet 2010.

Bygging av museumsplassen skulle vært påbegynt i mai 2010. Av praktiske grunner ble arbeidet begynt i uke 27, og skulle etter planen ferdigstilles uke 41 i 2010.

Museet anfører at det er teleslynge i Ægirsalen, og at det høsten 2010 skal ha blitt montert teleslynge i museets resepsjon.

Når det gjelder rampen innenfor inngangsdøren ble den bygget etter gjeldende forskrift i 1998. Museet viser til at for å utbedre rampen vil det våren 2011 bygges gelendre ved rampen.

Kystmuseet har ett HC-toalett.

Museet anfører at i Ægirsalen (kinosalen) er det 106 faste sitteplasser hvor det er tilrettelagt for rullestoler på første rad. Rullestolbrukere plasseres sammen med det øvrige publikum. Det er ingen som sitter i salen alene slik NHF påstår.

Museet anfører at det ikke er behov for heis til Ægirsalen da den ligger i hovedplanet. Utstillingene i salen er tilgjengelige for rullestolbrukere ved egen inngang. Museet anfører likevel at det arbeides med en løsning med heis. Dette vil imidlertid koste mye. På bakgrunn av at rullestolbrukere og andre med nedsatt funksjonsevne har tilgang til utstillingene ved egen inngang anfører museet at det vil være uforholdsmessig byrdefullt å montere heis. Museet viser til at tilgjengelighet til hele bygget er prioritert i denne omgang. Dette har kostet 2 millioner kroner. Museet vil imidlertid arbeide videre for en løsning med heis. Museet har lagt ved sitt siste årsregnskap som underbyggelse for sin påstand om dårlig økonomi, og mange utgifter sist år.

Rettslig grunnlag

Ombudet kan gi uttalelse om et forhold er i strid med diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, jf. diskrimineringsombudsloven § 3 tredje ledd, jf. § 1 annet ledd nr. 3.

Denne saken reiser spørsmål om virksomheters plikt til å sikre universell utforming etter diskriminerings- og tilgjengelighetslovens § 9. Offentlige og private virksomheter som brukes av allmennheten har en plikt til å sikre universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjon. Gjennom fysisk tilrettelegging skal flest mulig få tilgang til virksomhetens lokaler. Det er i utgangspunktet i strid med bestemmelsen at det lages egne innganger, områder eller lignende for bestemte grupper.

Plikten til universell utforming faller bort dersom virksomheten sannsynliggjør at gjennomføringen av tiltakene er en uforholdsmessig byrde for virksomheten, se § 9 tredje ledd. Ved den konkrete uforholdsmessighetsvurderingen vil den positive effekten og viktigheten av tilretteleggingen måtte veies mot kostnader og andre former for belastning tilretteleggingen medfører. Lovgiver har bestemt at det særlig skal legges vekt på:

1. tilretteleggingens effekt for å nedbygge funksjonshemmende barrierer (nytte vs kostnad)
2. om virksomhetens funksjon er av offentlig art
3. de nødvendige kostnadene ved tilretteleggingen
4. virksomhetens ressurser
5. sikkerhetsmessige hensyn
6. vernehensyn

Selv om det er en uforholdsmessig byrde å sikre universell utforming, kan ikke virksomheten unnlate å gjøre noe. Virksomheten må uansett sikre best mulig

tilgjengelighet til virksomheten innefor de rammer som ikke er uforholdsmessig.

Ombudets vurdering

Kystmuseet i Sør Trøndelag er en virksomhet som har plikt til å sikre at virksomhetens hovedløsninger er universelt utformet etter diskriminerings- og tilgjengelighetslovens § 9. Virksomheten skal derfor tilrettelegge de deler av virksomhetens lokaler som benyttes av allmennheten (pasienter, kunder eller andre) på en slik måte at flest mulig, uavhengig av individuelle forutsetninger, vil ha tilgang til virksomhetens lokaler.

Er Kystmuseet i Sør Trøndelag universelt utformet?

Det første ombudet må ta stilling til er om Kystmuseet tilfredsstillende kravet til universell utforming.

Museumsplassen og inngangspartiet:

NHF hevder at det ikke er montert teleslynge i museet. Museet har anført at det finnes teleslynge i museets flerbrukssal (Ægirsalen), og at det høsten 2010 skulle bli montert teleslynge i resepsjonen. Ombudet legger til grunn at teleslynge er montert, og går ikke nærmere inn på dette.

NHF anfører også at det er vanskelig for bevegelseshemmede å passere grusen og tersklene ved inngangen, og at det heller ikke er installert noen automatisk døråpner ved inngangen. Adkomst fra parkering til inngangen er også noe mangelfull ifølge NHF.

Det er utarbeidet offentlige standarder for utformingen av nye bygg. Disse vil også være veiledende for hva som er universelt utforming i andre bygninger. Det følger av Norsk Standard NS 11001-1:2009 punkt 7.6 at

"Døren skal være godkjent for elektromekaniske åpne/lukkesystemer..."
Av punkt 7.4 følger det at "Det skal ikke være nivåforskjeller mellom gulv ute og gulv inne ved inngangspartiet..."

Klager har sendt bilder til ombudet som viser at det er en terskel foran inngangsdøren som gjør det vanskelig for rullestolbrukere å komme inn inngangsdøren.

Museet anfører at bygging og utbedring av museumsplassen etter planen skulle vært påbegynt mai 2010, og blitt ferdigstilt i uke 41 i 2010. Det er uklart for ombudet om prosjektet med utbedring av museumsplassen har gått som planlagt, og hva som faktisk har blitt gjort med inngangspartiet og

museumsplassen. Ombudet har ikke fått noen bildedokumentasjon på at museumsplassen/inngangspartiet er utbedret med automatisk døråpner og ved at terskelen ved inngangsdøren er tatt bort, eller om det fortsatt er vanskelig for rullestolbrukere å komme inn hoveddøren. Museet har heller ikke dokumentert at dekket på museumsplassen er utbedret eller at HC-parkeringen er godt nok skiltet. Ombudet finner derfor at museumsplassen og inngangspartiet ikke er universelt utformet.

Rullestolrampe ved inngangsdøren:

NHF mener også at rampen innenfor inngangsdøren er et problem, og viser til at denne har en høydeforskjell på 1,2 meter. Rampen har i følge NHF en stigning på 1:10. Dette er bevist med bildedokumentasjon. Det følger av NS 11001-1:2009 punkt 5.5 om ramper at

"...stigningen skal ikke være brattere enn 1:20, unntaksvis for lengder mindre enn 3 m kan den være brattere, men ikke brattere enn 1:12..."

Rampen på museet er 1:10, og er lengre enn 3 m. Følgelig er rampen for bratt. Museet har erkjent at rampen er bratt, og har sagt seg villig til å sette opp gelender våren 2011. Ombudet er positive til at museet vil sette opp gelender. Ombudet mener likevel at gelender alene ikke vil løse problemet fordi rampen er såpass bratt. Ombudet ser også av bildedokumentasjonen at det er en kant ved rampen som er svært høy, og som ikke er sikret på noen måte. Dette kan være farlig for både rullestolbrukere og svaksynte. Montering av gelender vil kunne løse dette problemet. Ombudet finner at rullestolrampen ved inngangen på museet ikke er universelt utformet.

HC-toalett:

NHF anfører også at museet kun har ett HC-toalett som ikke oppfyller kravet til universell utforming. Det er utarbeidet offentlige standarder for utformingen av toaletter som er egnet for bl.a. rullestolbrukere i TEK §10-32 og veileder til denne bestemmelsen. Selv om forskriften bare er bindende for nye bygg vil den kunne gi en viss veiledning i forhold til hva som er nødvendig for at et toalett skal være tilgjengelig for flest mulig. For at toalettet skal kunne brukes av flest mulig, er det et grunnleggende krav at det er fri passasje på begge sider av toalettet (0,9 m), og at toalettet har en viss høyde (48 – 50 cm).

Museet har et HC-toalett. Ombudet har ikke fått oppgitt nøyaktige mål på HC-toalettet. Ombudet ser imidlertid at toalettet er ensidig, og at rullestolbrukere kun har mulighet til å parkere rullestolen, og løfte seg over til toalettet fra den ene siden. Slik ombudet vurderer det hadde det vært en fordel dersom en kunne gjøre dette fra begge sider. Dette hadde også vært i overensstemmelse med TEK. Av bildene ser ombudet også at det blir lagret ting på toalettet, noe som gjør at

toalettet blir mindre og mindre brukbart for rullestolbrukere. Ombudet finner at HC-toalettet på museet ikke er universelt utformet.

Flerbrukssalen (Ægirsalen):

NHF anfører for det første at salen ikke er i tråd med plikten til universell utforming fordi rullestolbrukere alltid må sitte på første rad, isolert fra andre gjester.

Ombudet har forståelse for at det kan oppleves som en ulempe alltid å måtte sitte på fremste rad. Ombudet forstår også at løsningen kan virke lite inkluderende fordi de andre kinobenkene kan trekkes tilbake, og rullestolbrukere må sitte helt foran, uten mulighet til å gjøre dette.

Ombudet har i sak 09/172 avgjort et lignende spørsmål. Ombudet kom der til at en kino ikke handlet i strid med plikten til universell utforming fordi rullestolbrukere måtte sitte på fremste rad. Ombudet la vekt på at plassene var THX godkjente, og at rullestolbrukere faktisk hadde mulighet til å se filmer i kinosalen.

Også i denne saken har rullestolbrukere og andre med nedsatt bevegelsesevne mulighet til å ta i bruk kinoen. Selv om plasseringen av rullestolplassene i Flerbrukssalen (Ægirsalen) på Kystmuseet ikke er optimal betyr ikke dette at utformingen av salen er i strid med loven. Ombudet viser til at kravet til universell utforming ikke innebærer at en alltid skal få velge hvor en vil sitte på en kino eller en restaurant så lenge en har en likeverdig tilgang til tjenesten som tilbys.

Ombudet understreker også at det ikke foreligger opplysninger i saken som dokumenterer at plassene helt foran er kvalitativt dårligere enn andre plasser i salene. Ombudet mener derfor at denne anførselen alene ikke gjør at flerbrukssalen (Ægirsalen) ikke er universelt utformet.

Tilgang til utstillingene i underetasjen:

NHF har likevel anført at museet ikke er universelt utformet fordi det ikke er montert heis i bygget. Rullestolbrukere må ta seg inn i salen gjennom en egen inngang fra utsiden av bygget for å få tilgang til museets utstillinger. Andre gjester kan derimot gå ned trappen til salen.

Det er et vilkår for universell utforming at det er hovedløsningen som er tilrettelagt. I henhold til forarbeidene vil det være avgjørende om tilretteleggingen har et tilstrekkelig inkluderende preg, eller om det er etablert særlige løsninger for personer med nedsatt funksjonsevne (Ot.prp. nr. 44 s. 138).

Det er helt klart at rullestolbrukere ikke kan ta seg ned til utstillingene fra innsiden av bygget. De må ut av bygget, og inn en bakdør for å få tilgang til utstillingene. Ombudet understreker at dette helt klart er i strid med kravet til universell utforming. Plikten til universell utforming innebærer at det lages løsninger som er inkluderende. Lovens krav er at det er hovedløsningen som skal tilrettelegges. Det betyr at særløsninger som utestenger personer med nedsatt bevegelsesevne er i strid med loven. Løsningen Kystmuseet har valgt er et tydelig eksempel på en løsning som ikke kan aksepteres.

Ombudet finner at museet ikke er universelt utformet da rullestolbrukere ikke kan nå utstillingene fra innsiden av bygget.

Etter en helhetsvurdering av alle anførselene finner ombudet at Kystmuseet ikke er universelt utformet.

Vil krav om UU være uforholdsmessig?

Ombudet må deretter vurdere om det vil være en uforholdsmessig byrde å sikre universell utforming av Kystmuseet. Det er museet som har bevisbyrden for at det vil være en uforholdsmessig byrde å gjøre universelt utformet.

I vurderingen av om det er uforholdsmessig å kreve tilrettelegging skal det legges vekt på bl.a. tilretteleggingens effekt, om virksomheten er av offentlig art, kostnadene ved tilretteleggingen, virksomhetens ressurser, sikkerhetsmessige hensyn og vernehensyn.

Museet har ikke anført at det vil være uforholdsmessig byrdefullt å utbedre museumsplassen, samt inngangspartiet. Museet har derimot vist til at det er lagt konkrete planer for dette som skulle gjennomføres høsten 2010. Ombudet kan heller ikke se at det vil koste nevneverdig mye å installere automatisk døråpner, og utbedre trinnet foran døren. Ombudet går derfor ikke nærmere inn på dette, men oppfordrer museet til å iverksette eller ferdigstille planene snarest mulig.

Rullestolrampe:

Slik rullestolrampen ved inngangen fremstår i dag er den for bratt. Rampen er imidlertid bygget som en forlengelse av gulvet i museet. Ombygging av rampen vil klart kunne medføre vesentlige kostnader for museet. Dersom stigningsgraden skal minkes må gulvet graves opp, og rampen må jevnes ut, slik at stigningsgraden blir mindre. Slik ombudet vurderer det vil dette kunne bli kostbart. Museet har også sagt seg villig til å sette opp gelender, noe som vil gjøre det lettere for rullestolbrukere å ta seg inn i museet. Museet har også anført at de har et stramt budsjett, og har sendt regnskap til ombudet.

Ombudet finner at det er uforholdsmessig byrdefullt å kreve universell utforming av rullestolrampen på nåværende tidspunkt. Dette betyr ikke at museet ikke har plikt til å gjøre noe med rullestolrampen. Museet må gjøre det som er mulig etter bevilgninger/budsjett for å gjøre tilgjengeligheten bedre.

Hc-toalett:

Museet har ikke anført at det vil bli uforholdsmessig byrdefullt for museet å utbedre HC-toalettet, slik at rullestolbrukere kan parkere rullestolen, og løfte seg opp fra begge sider. Museet har kun vist til at de har ett velfungerende HC-toalett på museet. Museet har likevel påberopt seg dårlig økonomi.

Når det gjelder ombygging av HC-toalettet er det klart at dette vil kunne medføre økte kostnader for museet. Rørsystemer vil måtte flyttes, og veggen på venstre side må rives. Ombudet har ikke kjennskap til om det i det hele tatt er teknisk mulig å gjennomføre et slikt arbeid da ombudet ikke vet hvilke rørsystemer som finnes bak veggen nærmest toalettskålen. Basert på billedokumentasjonen mener likevel ombudet at HC-toalettet slik det fremstår i dag er brukbart for rullestolbrukere. Når det allerede er montert ett HC-toalett som er tilgjengelig for rullestolbrukere i museet, mener ombudet det er uforholdsmessig byrdefullt å kreve at museet skal utbedre det ytterligere. Ombudet presiserer likevel at toalettet ikke skal brukes som lagringsplass. De tingene som står lagret på høyre side av toalettskålen må flyttes umiddelbart. Dette vil gjøre det lettere for brukerne å parkere rullestolen/krykker etc på toalettet.

Tilgang til utstillingene i underetasjen:

Museet har anført at det vil være uforholdsmessig byrdefullt å montere heis i bygget: Dette spesielt med tanke på at rullestolbrukere kan nå utstillingene i underetasjen fra en egen inngang på utsiden.

Når det gjelder ombygging av museet med heis er det klart at dette vil kunne medføre vesentlige kostnader for museet. Dersom vanlig heis skal bygges vil det være tale om kostnader i millionklassen. Ombudet mener derfor det vil være uforholdsmessig byrdefullt for museet å montere vanlig heis på nåværende tidspunkt.

Ombudet mener imidlertid at en alternativ løsning på problemet kan være at en sjaktheis eller en trappeheis monteres i trappeoppgangen. Ombudet har ikke mottatt noen fagkyndige innsigelser fra museet på et dette vil være teknisk vanskelig å gjennomføre. Basert på tidligere saker vet ombudet at innkjøp av sjaktheis/trappeheis ikke alltid er veldig kostbart.

Ombudet finner derfor at det vil være uforholdsmessig byrdefullt for museet å montere vanlig heis i bygget, men ikke uforholdsmessig å montere sjaktheis eller trappeheis. Ombudet oppfordrer museet til å innhente fagkyndig uttalelse på hvor mye det vil koste å montere sjaktheis, eventuelt trappeheis. Ombudet understreker at en sjaktheis er en mer universell utformet løsning enn en trappeheis. Sjaktheis er derfor å foretrekke.

Konklusjon

Ombudet finner at Kunstmuseet bryter plikten til universell utforming fordi inngangspartiet/museumsplassen ikke er dokumentert utbedret, og fordi rullestolbrukere ikke har tilgang til Flerbrukssalen (Ægirsalen) på lik linje med andre gjester.

Forslag til tiltak/utbedring fra ombudet:

Ombudet oppfordrer museet til snarest mulig å utbedre museumsplassen og inngangspartiet etter planen. Dersom utbedringer allerede er gjennomført ber vi museet sende fotodokumentasjon til ombudet snarest. Vi ønsker detaljert beskrivelse av hva som er blitt gjort til nå.

Vi oppfordrer også museet til så snart som mulig å montere gelender ved den innvendige rampen ved inngangsdøren. Museet bør gå i dialog med NHF om hvilke gelender som er mest egnet for dette.

Tingene som er lagret på HC-toalettet bør flyttes umiddelbart.

Ombudet oppfordrer også museet til å montere sjaktheis (eventuelt trappeheis dersom sjaktheis blir for dyrt) i trappeoppgangen ned til underetasjen. Vi oppfordrer museet til å igangsette arbeidet så snart som mulig. Vi ønsker tilbakemelding fra museet på hvordan museet stiller seg til ombudets uttalelse innen **22. mars 2010**.

Dersom Kystmuseet ikke retter seg etter ombudets uttalelse vil ombudet vurdere å bringe saken inn til vurdering hos Likestillings- og diskrimineringsnemnda. Nemnda kan treffe vedtak om at det foreligger brudd på plikten til universell utforming, jf. diskrimineringsombudsloven § 7. Nemnda har også kompetanse til å pålegge stansing, retting eller andre tiltak.

Dersom Kystmuseet ikke følger et pålegg fra Likestillings- og diskrimineringsnemnda, har nemnda myndighet til å ilegge en løpende tvangsmulkt frem til forholdet er brakt i orden.

25. januar 2011

Sunniva Ørstavik
likestillings- og diskrimineringsombud